

Kultúráközvetítő intézmények a Covid és a világörökség reflektorában

Cultural mediation institutions in the spotlight of Covid and world heritage

ÖSSZEFOGLALÁS:

A 2020 márciusában hazánkban is megjelent Covid-19-pandémia az élet számos területén kifejtette negatív hatását. Érzékenyen érintette a kulturális szektort, mint például a színházakat, mozikat és a muzeális intézményeket, mint kultúráközvetítő intézményeket is. Néhányan bezártak, mások az online tér adta lehetőségeket is kihasználták. Jelen tanulmány bemutatja a „kulturális covid-sokkot”, másrészt az UNESCO világörökségi helyszínek adta háttér megítélését három budapesti muzeális intézmény példáján keresztül.

Eredményeink szemléltetik, hogy a pandémia számos online program bevezetését generálta, amelyek újabb közönségbevonó, közösségépítő, kultúráközvetítő eszközként ítélték meg a jelenléti kiállításokra is. A világörökség-státusz és a műemlékvédelem együttesen hat a működésre, ám nem ez az egyetlen faktor, amely a múzeumok pozitív megítélését elősegíti.

Kulcsszavak: kultúra, tanulás, muzeális intézmény, pandémia, online programok, világörökség

ABSTRACT:

The Covid-19 pandemic, which appeared also in Hungary in March 2020, had a negative impact on many areas of life. It also sensitively affected the cultural sector, such as theaters, cinemas and museums, as cultural mediating institutions. Some of them have closed, others have taken advantage of the opportunities offered by the online scene. This study introduces not only the “cultural covid-shock”, but an assessment of the background provided by UNESCO World Heritage sites on the example of three museums in Budapest. Our results illustrate that the pandemic has generated the implementation of several online museum programs, which can be seen as a new audience-attracting, community-building and culture-mediating tool for in-person exhibitions as well. The world heritage status and monument protection together affect the operation, but this is not the only factor that promotes a remarkable appraisal of museums.

Keywords: culture, learning, museum institutions, pandemic, online programs, world heritage

Szerző:
BAGI KRISZTINA
2022 júniusában
záróvizsgázott hallgató
ELTE Közösségszervezés BSc
Kulturális közösségszervezés
szakirány
kittie.bagi@gmail.com
Érdeklődési kör:
világörökség, kultúra, turizmus,
múzeum, művészet

Szerző, rovatvezető:
DR. MAGYAR MÁRTON
egyetemi adjunktus
ELTE Egészségfejlesztési
és Sporttudományi Intézet
1117 Budapest,
Prielle Kornélia u. 47–49.
IT Campus F épület, 3. emelet
magyar.marton@ppk.elte.hu
Érdeklődési kör: animáció,
turizmus, zene, tánc, színház
Fotó: Hámosi Zsófia

1. BEVEZETÉS

A kultúráközvetítő intézmények, múzeumok a XXI. századi élményeket generáló, társadalmi funkciót betöltő létesítmények. Gyermek (múzeumpedagógia) mellett megszólítják a felnőtteket (múzeumandragógia) és időseket (múzeumgerontológia) is.

A Fritz Péter (2015) féle Szellemi rekreáció rendszertanában a kulturális rekreáció alrendszerébe. A múzeumi kultúráközvetítők a társadalom aktív szereplőiként a kulturális örökség társadalom által felismert és elfogadott értékeit tárgyi alapú és/vagy virtuális gyűjteményként mutatják be, a klasszikus szakértői típusú ismeretközlés mellett akár együttműködésre is készítve a látogatókat (Szabó, 2021), ezzel magasabb szintű rekreatív funkciót is vállalva. Az elérhető rekreatív hatás a minőségi élet alakítói között akár pszichés irányú, akár környezeti vagy emberi kapcsolati szinten is megjelenhet (Patakiné Bószé, 2020). A modern múzeumi funkciók között megjelenhet akár a művészetterápiás foglalkozás vagy a látogatók részvétele a múzeum kutatási, interpretációs stb. tevékenységében (Koltai, 2021) is, részben hasonlóan a levéltárak családtörténet-kutatás programjaihoz (Fülöp, 2022).

A vizuális, auditív és audiovizuális élmények befogadása a kultúráközvetítő intézményekben (inter)aktív szellemi rekreációs tevékenység formális, nem-formális és informális tanulási-tanítási környezetben, amelyek megérinthetik lelkünket, elgondolkodtatnak, esetleg az aktív befogadáshoz mozgás is társul (Magyar et al. 2019).

A látogatókat különböző felfedező, új ismereteket nyújtó turrák, tematikus workshopok és órák várhatják – pl. körbevezetés történetmeséléssel, marcipán- és csokoládékóstolás, filmvetítés és csokoládéöntés a Szamos Csokoládétúrán 5 900 Ft/fő áron (Szamos, 2022). Vagy külföldi példák (Lakner, 2021)

közül: életnagyságú fotók a kiállított személyekről (pl. sportlegendák a New York-i Nike Town-ban), hang- és fényeffektusok, kosztümökbe öltözött személyzet. A hazánkban a 2022 januárjában megnyílt Zene Háza kínálatában a Városligetben (a világörökség részét képező Hősök tere mögött) Kreatív Hangtér egyedi hangkeltő installációkkal, zenepedagógiai foglalkozások, multimédiás könyvtár, koncertbeszélgetések is megtalálhatóak (Magyar Zene Háza, é.n.).

2. MÓDSZEREK

Témaspecifikus források tartalomelemzésével kerül bemutatásra a tárgykör elméleti háttere, a Covid-19-pandémia hatásait vizsgálva. Ezt kiegészíti egy primer kutatás is (ELTE KEB 2022/149), amelyet interjú keretében budapesti világörökségi helyszínen található intézményekben végeztünk. Az alábbi kérdésseltevésekre kerestük a válaszokat:

K1 A pandémia milyen pozitív/negatív hatásokat generált a múzeumok működésére nemzetközi és hazai környezetben?

K2 A vizsgált intézmények konkrét közelmúltbeli/aktuális helyzete hogyan ítélték meg?

K3 A vizsgált intézmények közösségépítő, kultúráközvetítő szerepe hogyan jelenik meg?

K4 A vizsgált intézmények működését vajon befolyásolja-e a világörökségi helyszín?

3. EREDMÉNYEK

3.1. A pandémia hatása a kulturális intézmények működésére

Az UNESCO 2020-ban kezdeményezte a kulturális intézmények és a kulturális örökség támogatását, mivel világszerte emberek milliárdjai keresték a lehetőséget a társadalmi elszigeteltség leküzdéséhez a Covid-19 válság idején a kultúra segítségével. A

pandémia súlyosan érintette a kulturális szektort: a világörökségi helyszínek 89%-ában részben vagy egészben zárva voltak az intézmények (UNESCO, 2020a). Az UNESCO (2021b) adatai szerint a pandémia a világörökségi helyszínek 78%-án negatívan érintette a helyszíneken és környékén élő közösségeket. A belépődíjakból származó bevétel átlagosan 52%-kal csökkent a helyszínek 39%-ánál, ám a támogatásban részesülő helyek kb. 30%-a is jelentős csökkenésről számolt be. A látogatószám 66%-kal esett vissza a pandémia első évében. Az állandó alkalmazottak 40%-át és az ideiglenes alkalmazottak 53%-át bocsátották el (UNESCO, 2021b).

A múzeumok helyzete 2021 tavaszán némileg romlott az előző évhez képest. Afrikában és a csendes-óceáni térségben a múzeumok túlnyomó többsége nyitva volt, ám Európában és Észak-Amerikában csak elkezdték újraindítani a helyszíneket ekkor (WIPO, 2022). 85 000 múzeumot (a világ összes múzeumának kb. 90%-át) érintettek ideiglenes bezárások a Covid-19 vírus elleni küzdelem részeként. Különösen a magánmúzeumokat érintette súlyosan a pandémia, ami csődhez is vezetett: az ICOM (Múzeumok Nemzetközi Tanácsa) szerint tizből több mint egy múzeum soha nem nyílik meg újra (UNESCO, 2020b).

Hazánkban is negatív számokat eredményezett a járványhelyzet. A KSH (2022) adatai szerint a 2019. évhez képest 2020-ban 62,0%-kal, 2021-ben pedig 50,5%-kal kevesebb látogatót tudtak fogadni hazai muzeális intézményeink. A Szépművészeti Múzeum formája – a főigazgató nyilatkozata szerint – 90%-kal esett vissza 2020-ban az előző évhez képest (InfoRádió, 2020). A pandémia első és második hulláma közötti nyitvatartási időszakban (június második fele – november eleje) átlagosan 15-20%-os látogatottság volt tapasztalható a Magyar Nemzeti Galériában is, a 2019. évi hasonló adatokhoz képest. A Múcsarnokban az első hullám idején 55 ezer néző fordult meg virtuális vezetéseken és programokon, a második hullám során pedig, 2020. december közepéig kb. 20 ezer fő (Tölgyesi, 2021).

A kulturális intézmények különböző online lehetőségeket kínáltak, többek között otthoni koncerteket, online beszélgetéseket és meseolvasást (Gósi, 2020). A múzeumoknak is új módokat volt szükséges kitalálnia a közönség bevonására, többnyire digitális kezdeményezések formájában. Az erre való átállás mint tendencia meredeken nőtt a 2020. évben. Online művészeti órák, virtuális túrák is megjelentek a kínálatban, beépült a VR, AR és MR is (Giannini – Bowen, 2022), illetve online kiállítások, online

tanulási programok, speciális podcastek, sőt videojátékok és a gamification is megjelentek az örökség megtapasztalásának alternatív megoldásaiként (UNESCO, 2021a). A webinar, múzeumi honlapokon elhelyezett ismeretszerző vagy képességfejlesztő videó- és hanganyagok is a múzeumi tanulás egyre fontosabb részei, akárcsak a kortárs csoportoknak – gyermekek aktív közreműködésével készülő –, múzeumi tartalmakkal kapcsolatos blogok (Koltai, 2020).

Az **AR** (Augmented Reality = kiterjesztett valóság): digitális információ (kép, szöveg, hang) jelenik meg egy olyan képen, amelyet látunk. Ehhez okostelefont vagy táblagépet tart a látogató a kép elé, letölthető alkalmazás segíti a látogatói élmény elérését (Coates, 2022). (1. ábra)

1. ábra: AR használata múzeumban

Image 1: AR in museums
Forrás/Source: Coates (2022)

A **VR** (Virtual Reality = virtuális valóság) esetében számítógép által biztosított érzékszervi ingerek (például látvány és hangok) jelennek meg, és az em-

ber cselekvései részben meghatározzák, hogy mi történik a környezetben (Fiedler, 2019). A megjelenő tárgyak, személyek, helyszínek és akár események, cselekmények is elég valószínűek, megérinthetővé válnak a kiállított tárgyak is, amire a helyszínen nem feltétlenül nyílik lehetőség (Molnár, 2022). (2. ábra)

A pécsi Zsolnay Negyedben a VR Univerzum pedig megismerteti a látogatókkal például egy úrralommás súlytalanságát, a tengermélyi búvárokodást, ám különböző ügyességi, felfedező, meseszerű, sport vagy akár művészeti játékok kipróbálása is elérhetővé válik (Zsolnay Örökségkezelő NKft., é.n.). (3. ábra)

Az **MR** (Mixed Reality = kevert valóság) egyesíti a kiterjesztett és a virtuális valóság adta előnyöket). Valós és virtuális (számítógép által generált) objektumokat is tartalmaz, valóság-hű környezetben, amelyekkel kölcsönhatásba léphet a látogató (Fiedler, 2019). Olyan érzékek is teret nyernek MR-környezetben, mint a mozgás, tapintás, ízlelés és szaglás, nagy kivetítők, kijelzők, képernyők technikai hátterében (Vishkaie et al. 2022).

Az UNESCO a Google Arts & Culture technikai támogatásával online kiállítást is indított 2020 tavaszán (UNESCO, 2020a).

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központja 2021. január 21. – február 8. között végzett intézményi reprezentatív felméréséből (N=203) kiderül, hogy a saját bevételek átlagosan 47%-kal csökkentek 2020-ban a 2019. évhez képest. 184 válaszadó több mint fele home office-t rendelt el a dolgozói számára – akárcsak a sportszektor több területén (Gósi,

2. ábra: VR-szemüveggel múzeumban

Image 2: With VR glasses in a museum
Forrás/Source: Travelo (2019) Lenyűgöző időutazásra hívja látogatóit ez a szerb múzeum. From: <https://www.travelo.hu/ta-vo/20191104-serbia-sabac-virtualis-idoutazasa-hivjak-a-muzeum-latogatoit.html>

3. ábra: VR Univerzum a Zsolnay Kulturális Negyedben, Pécsen

Image 3: VR Universe in Zsolnay Cultural Quarter, Pécs, Hungary
 Forrás: Zsolnay Örökségkezelő NKft. (é.n.)

2021); 82 helyen pedig a munkatársakat új munkakörbe helyezték át. Az intézmények 56,2%-a biztosított digitális és/vagy online tartalmakat a látogatóik számára: videók (77,2%), online játékok (45,6%), digitalizált gyűjtemények (41,2%), online tárlatvezetés (38,6%) stb. (MOKK, 2021).

Egy 2021. januári lakossági kutatás (N=1006, 67% nő, a kitöltők fele fővárosi lakos, 58,4% 40-69 éves, 7,9% 20 év alatti és 8,5% pedig hetvenes korosztályú) szerint pedig megállapítható, hogy a pandémia hatására nagy az érdeklődés a virtuális és online kiállítások, galériák (63,0%), virtuálisan bejárható múzeumi terek (51,1%) iránt, bár a múzeumok Youtube-videói iránt sem kevesen (32,0%) érdeklődnek. Kimagaslóan nőtt a fogyasztás aránya online múzeum-pedagógiai órák (+146,43%), online tárlatvezetések (+77,46%), élő közvetítések (+75,95%), múzeumi podcastek (+70,37%) és múzeumi vlogok (+56,45%) esetében (Berényi, 2021).

Az online tartalmak térnyerése nagyon jelentős az 5 évvel ezelőtti állapothoz képest, amikor például online múzeumi tárlat adatbázis az EU28-ból mindössze 13 esetben volt megtalálható (Losonczi, 2017a), illetve kis arányban használtak a múzeumok közösségi média-elemeket, mint Youtube-videókat, képeket Instagramon, (mikro)blogokat, pl. Twitteret (Losonczi, 2017b).

3.2. A budapesti világörökségi helyszínek kiemelt muzeális szereplői

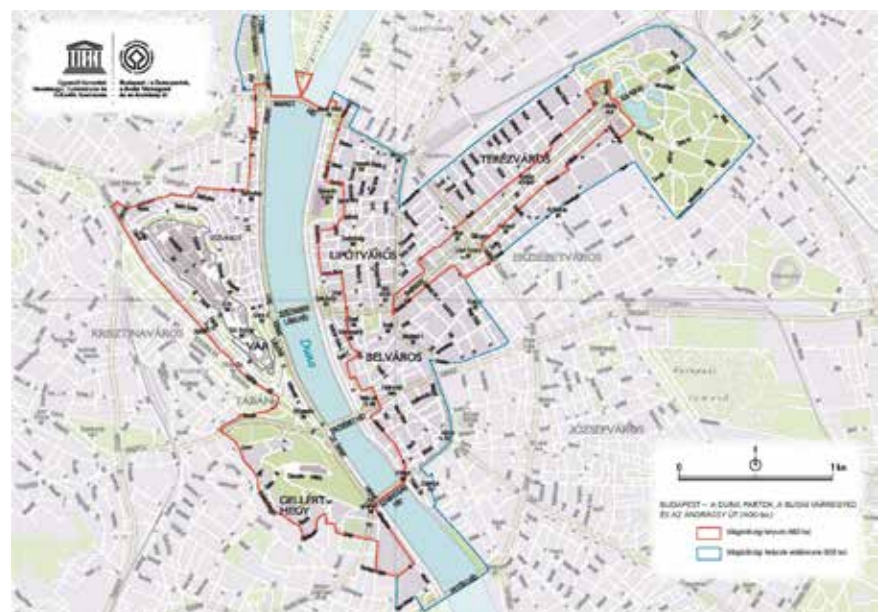
Az UNESCO az ICOMOS-szal (Műemlékek és Műemlékhelyszínek Nemzetközi Tanácsa) együttműködve kidolgozott egy olyan egyezményt, amely a kulturális örökségek védelmét szolgálja.

Ezt a megállapodást az 1956-os washingtoni „World Heritage Trust” konferencián kiterjesztették a természeti örökségek védelmére is. Így született meg a „world heritage” kifejezés által a világörökség mint fogalom. 1968-ban az IUCN (Természetvédelmi Világszövetség) meg is fogalmazta, hogy mely természeti értékek védelmét javasolja (Ásványi, 2014). Az 1972. november 16-án létrejött UNESCO Világörökség Egyezménye a Föld olyan természeti és kulturális javait kívánja védeni, amelyek az egész világ számára nagy jelentőségűek (Bassa, 2009). Hazánk csatlakozását az 1985. évi 21. törvényerejű rendelet jelzi, az egyezmény végrehajtásának hazai kereteit pedig a 2011. évi LXXVII. törvény jelöli ki.

Az UNESCO (2022) weboldalán 2022. augusztus elején elérhető adatok alapján 1154 helyszínt (897 kulturális, 218 természeti és 39 vegyes helyszínt, 167 részes államban) tartalmaz a Világörökség lista, köztük 8 magyarországi helyszínt: 1.) Budapest – a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrásy út (kulturális, 1987, bővítés 2002-ben), 2.) Hollókő ófalu és környezete (kulturális, 1987), 3.) Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai (természeti, 1995), 4.) Az ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete (kulturális, 1996), 5.) Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszták (kulturális, 1999), 6.) Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője (kulturális, 2000), 7.) Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj (kulturális, 2001), 8.) Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj (kulturális, 2002).

A Budai Várnegyed, majd az Andrásy út és történelmi környezetének Világörökség listára felvételével több budapesti kulturális, muzeális intézmény vált a Világörökség részévé, többek között a Budavári Palotában található Magyar Nemzeti Galéria, a Hősök tere található Szépművészeti Múzeum és a vele szemben található Múcsarnok. (4. ábra)

A Budavári palotaegyüttes az ország egyik legmeghatározóbb kulturális központja, épületei adnak otthont a Budapesti Történelmi Múzeumnak, az Országos Széchenyi Könyvtárnak és nem utolsósorban a Magyar Nemzeti Galériának (Lenkey, 2021). 1957-ben alapították hazánk képzőművészetének, az államalapítástól a kortárs művészetekig történő bemutatására, a Kossuth téri volt Kúria épületében. 1975-ben átköltöztették a felújított Budavári Palota

4. ábra: Budapesti világörökségi helyszínek és azok védőövezete

Image 4: World heritage sites in Budapest and their protection zone
 Forrás: Budavári Önkormányzat (é.n.) Világörökségi terület. From: https://budavar.hu/wp-content/uploads/2021/01/terkep_1456479649.jpg

B-C-D épületeibe, és a középkori magyar gyűjtemény is átkerült ide. A Galéria és a Szépművészeti Múzeum 2012-ben egyesült. A Szépművészeti Múzeum 2018-as újrainvitása után a 19. századtól kezdődő gyűjtemény a Galériában kapott új helyet. A Galéria műtárgyainak száma 110 000. A Duna-part budai oldalának meghatározó, gyönyörű jelképe a kupola (MNG, 2022a).

Jelenleg 8 virtuális kiállítása van (MNG, 2022c). Online tárlatvezetései közül kiemelendő az „Art deco-kiállítás”, amelyet 2022. augusztus 23-án 19:00-20:00 között tartottak, Zoom-platfornon. 1.000 Ft/fő részvételi díjért maximum 90 fő ismerhette meg az elegancia, a luxus és a szépségápolás világát (MNG, 2022b).

A főváros pesti nyüzsgő belvárosi részét az Andrassy út köti össze a Hősök terével, amelyet a Városliget zöld övezete szegélyez (Lenkey, 2021). Az Andrassy út 26 db épülete, az összes épület 10%-a súlyosan veszélyeztetett állapotú (Csorba, 2015).

A Szépművészeti Múzeum 1906-ban nyitotta meg kapuit, felavatásán Ferenc József is ott volt. Mind a nemzetközi, mind a magyar képzőművészet számára otthont ad (Garas, 1985), az ókortól egészen a 18. század irányzatait lefedően. 2018-ban nyitott újra eddigi legnagyobb felújítása után, az 1800 előtti magyar művészet a Magyar Nemzeti Galériából újra itt került kiállításra. A legnagyobb spanyol gyűjteménnyel ez a múzeum rendelkezik. Műtárgyainak száma pedig mára már több mint százhuszszert számlál (Szépművészeti Múzeum, 2022a).

Virtuális múzeum keretében jelenleg 11 kiállítás látogatható (Szépművészeti Múzeum, 2022c). Interaktív online 60 perces tárlatvezetést „Múzeum Flow” címmel jelenleg 3 témában kínál a múzeum (Remekművek északról, Leonardótól Miróig, Dürer): Zoom-platfornon, 10 000 Ft-os programdíjért maximum 35 fő számára (Szépművészeti Múzeum, 2022b).

A Múcsarnok jelenlegi épülete 1896-ban épült meg (Regős, 1996), nagyszabású felújítása 1964–1965, majd 1991–1995 között volt. Egyik feladata a magyar kiállításoknak a külföldre való kiküldése és az idegen gyűjtemények bemutatása (Frank, 1996). A kortárs magyar és nemzetközi művészet, a széles körű vizuális kultúra bemutatótere (Múcsarnok, 2022a).

Virtuális, hang- és videóanyaggal kísért sétáinak száma 95 db, amelyekhez extra bejárást a normál belépőjegyek árának 50%-áért kínál a Múcsarnok (Múcsarnok, 2022b).

3.3. Az interjúk során kapott válaszok

Az alábbiakban az interjúk során kapott információk jelennek meg, kulturális menedzser, muzeológus, kurátor beosztású alkalmazottaktól, akik a munkahelyükként vizsgált múzeum működését megfelelően ismerik 7, 11, illetve 17 éve fennálló munkaviszonyukon keresztül.

3.3.1. A muzeális intézmények közelmúltbeli, illetve aktuális helyzete

A pandémia miatti kényszerű zárvatartás időszakát szövegek megírására, a műtárgyak fotózásra előkészítésére és mindemellett kiállítások szervezésére is fordították a Magyar Nemzeti Galériában és a Szépművészeti Múzeumban. A jövőbeni kiállítások előkészítése mellett az aktuális kiállítások virtuálissá tétele jelentős többlettelehernek bizonyult. A pandémia rávilágított arra, hogy szükség van minél nagyobb, jobb felbontású képekre. A home office munkavégzés igényelte olyan rendszer kiépítését, amelyben minden dolgozó elérheti a szervert otthonról. Mindkét intézmény elkezdett Zoom tárlatvezetéseket tartani (amely a mai napig 130-160 fő részvételével zajlik), ingyenesen elérhető kisfilmeket készíteni a Youtube-ra, és nem utolsósorban a közösségi média felületeket tudatosabban kezelni. A Galéria Instagram oldala követőinek száma a kétéves pandémia során megduplázódott. Az online tartalmak biztosítása egy újfajta népszerűsítő hatást ért el: nagyon sokan érkeznak utólag személyesen is a kiállításra.

A Múcsarnok már a pandémia előtt is, már 5-6 éve készít virtuális sétákat. A pandémia előtt főként a nagyobb kiállítások voltak elérhetőek a múzeum honlapján így, ám a Covid megjelenése óta már szinte minden kiállítás megtalálható ebben a formában. Emellett rengeteg online tárlatvezetéssel, interjúval, beszélgetésekkel tartotta fenn a kapcsolatot a látogatókkal a karanténidőszak során. Ám sok program, amikre a Covid előtt rendszeresen sor került, mint a nyári gyerektáborok, még mindig nem tudtak visszaállni a megszokott módon a Múcsarnokban.

3.3.2. A vizsgált intézmények közösségépítő, kulturális közvetítő szerepe, programjai

A Múcsarnok 125 éves múltjával talán az első olyan hely volt az országban, ahol múzeumpedagógia indult el, és erre a mai napig hangsúlyt helyez az intézmény. A Lázár Ervin program keretein belül több ezer általános iskolás osztály jut el a múzeumba, ahol a múzeumpedagógusok körbevezetik az osztályokat, majd a gyerekeknek lehetőségük van alkotni. Hasonló jellegű kreatív program volt a Múcsarnok által szervezett nyári gyerektáborok, amelyek során szintén az alkotásra, rajzolásra, kreatív foglalkozásokra fókuszáltak. Sajnos ez a program az elmúlt két évben nem valósulhatott meg.

A Szépművészeti Múzeumban az évenkénti két nagyobb kiállítás mellett 3-4 kisebb kiállítás is várja a látogatókat. Az állandó kiállításokra főleg az iskolákkal van szorosabb együttműködés. Ha az adott kort tanulják, a tanárokkal megnezik az ahhoz kapcsolódó kiállítást. Az időszaki kiállítások képesek a turistákat vagy a szórakozni vágyó közönséget is megszólítani. A társított érdekes programokkal már olyan szellemi municiót közvetítenek, mely nagyobb közönséget ér el. Például a Szépművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria több éve megrendezett Múzeum+ programja az esti órákban, tárlatvezetésekkel, előadásokkal és workshopokkal is.

A Galériában ezen kívül rendszeresen megrendezésre kerülnek a Borszerda nevű programok is, amelyek során egy összművészeti élmény közvetítése a cél: zene, irodalom, bor. Fő célcsoport a fiatalok. A „Mama, nézd!” című program pedig lehetőséget biztosít a fiatal anyukáknak a múzeumlátogatásra babával is. A múzeum segítségével ad hordozókenődőt, babakocsit az anyukák számára, így egy oldott közegben vehetnek részt a programon.

A Galériában ezen kívül rendszeresen megrendezésre kerülnek a Borszerda nevű programok is, amelyek során egy összművészeti élmény közvetítése a cél: zene, irodalom, bor. Fő célcsoport a fiatalok. A „Mama, nézd!” című program pedig lehetőséget biztosít a fiatal anyukáknak a múzeumlátogatásra babával is. A múzeum segítségével ad hordozókenődőt, babakocsit az anyukák számára, így egy oldott közegben vehetnek részt a programon.

A múzeumok önkéntesek munkáját is igénybe veszik például a nagyobb rendezvényeken a vendégek irányításában. Jutalmazásuk az éppen nyíló kiállításról biztosított tárlatvezetés, kurátorok által. Ezután ők maguk is önkéntes alapon tárlatvezetést tarthatnak a kiállításon.

3.3.3. A muzeális intézmények működése világorökségi helyszínen

Az intézmény elhelyezkedése ebből kifolyólag jár kötelezettségekkel például abban, hogy az épületbelsőn és -külsőn nem lehet maradandó átalakításokat végezni. A kiállítások beépítése során csak elbontható, ideiglenes anyagokat használhatnak. A Magyar Nemzeti Galéria esetében továbbá azt is érdemes figyelembe venni, hogy ez a múzeum egy palotaegyüttesben található, nem pedig egy kifejezetten múzeum számára kialakított térben.

A Szépművészeti Múzeumban például a jelenleg is tartó grafikai terem felújításánál ez is egy szempont, hogy minden olyan darabot, amelyet lebontanának, meg kell őrizni, hogy később visszaépíthető legyen. Épülete eredetileg is múze-

umi funkció betöltésére épült, ezt pedig minden felújítás során figyelembe kell venni.

A Hősök tere egy közkedvelt turisztikai helyszín, és ebből adódóan sok külföldi megfordul nem csak a téren, hanem a múzeumokban is. A Hősök tere egy nagyon jól bemutatható, nagyon jól fényképezhető terület, ezáltal az itt található intézmények neve ismertebbé tud válni, mivel sok helyen megjelenik az interneten is. Mindemellett a helyszín könnyű megközelíthetőségében a szintén Világörökség részét képező M1 metró, a kisköfalatti is közrejátszik. Ám a Magyar Nemzeti Galéria a másik két múzeummal ellentétben nem olyan könnyen megközelíthető a látogatók számára, annak ellenére, hogy frekvenciát helyszínen található.

A Múcsarnok látogatottságában érzékelhető pozitív változást okozott az az időszak, amely során a Szépművészeti Múzeum felújítási munkálatok miatt zárva volt. Ebben a periódusban nem oszlott meg a Hősök terére látogató közönség, így több látogatója volt a Múcsarnoknak.

Az elmúlt időszak mindhárom intézmény számára okozott váratlan helyzeteket, különösen a turizmus hiányának hatása. A világörökségi helyszínekből fakadóan mindegyik intézmény sok turistát fogadott, mivel fő közönségük a külföldről ide látogatók. Így a magyar közönséget volt szükséges jobban bevonni a múzeumokba, például magyar művészek időszaki kiállításával.

4. KÖVETKEZTETÉSEK

Bár a Covid19-pandémia számos hátrányt okozott a kulturális intézményeknek, a digitális világ felé való erőteljesebb nyitás pozitív hozadékot is rejt magában. Ugyan nem helyettesítheti a hagyományos helyszíni látogatások okozta élményeket, ám az új eszközök és programok másfajta impulzusokat eredményezhetnek, s az érzékenyebb vagy utazási időt csökkenteni kívánó látogatók megnyerését is szolgálja, a mentális jóllét új (szerű) helyszínein. Ezt támasztja alá Czeglédi és munkatársai (2021) kérdőíves felmérése ($N=550$; 73,6% nő, átlagéletkor $42,11 \pm 15,80$ év, vidéki lakos 69,1%) is, amelyből kiderült, hogy nagyarányú (82,9%) az érdeklődés a jövőben is a virtuális múzeumok iránt, amely a nem-fővárosiak körében is a földrajzi távolságok könnyed áthidalásával is magyarázható, valamint az ár szempontú kényelemmel.

A Covid-19 krízishelyzet hatására a múzeumok online szolgáltatásai, illetve az online múzeumpedagógiai és -andragógiai, -gerontológiai programjainak skálája kiszélesedett, amelyek által a

szélesebb társadalom izolációja is mérhető (Koltai, 2020).

A világörökség egy plusz hozzáadott érték, amely jelentősen emeli a látogatottság mértékét. Ám a kulturális intézmények életében nem ez az egyetlen meghatározó tényező, még ha egy további „reklámfelületet” is jelent. A médiaelemek pedig az összetett (egészséges) életmódra is jelentős hatást fejtenek ki (Patakiné Bősze – Lukács, 2022; Lukács – Patakiné Bősze, 2022). A nemzetközi szakmai életben kapott elismerések is meghatározzák a kiállítások és múzeumok elismertségét. A világörökségi státuszról is fakadó műemlékvédelmi kötelezettségek pedig a felújítások, bővítések kardinális szabályozói.

5. IRODALOMJEGYZÉK

1985. évi 21. törvényerejű rendelet a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete Általános Konferenciájának ülészakán Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott egyezmény kihirdetéséről. Magyar Közlöny. 1985/55. 1367–1375. o.

2011. évi LXXVII. törvény a világörökségről. Magyar Közlöny. 2011/71. 15224–15231. o.

Ásványi, K. (2014) Kulturális turisztikai termékek, turisztikai attrakciók. In: Jászberényi, M. (Szerk.) A kulturális turizmus sokszínűsége. Budapest: Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó, 23–33. o.

Bassa, L. (2009) A világörökség és Magyarország – feljegyzések 2000-től napjainkig. In: Bassa, L., Kiss, F. (Szerk.) Tanulmányok az örökségmenedzsmentről 1. Világörökség és kezelése. Információs Társadalomért Alapítvány, Budapest, 55–70. o.

Berényi, M. (2021) Hogyan értékelik a magyar látogatók a múzeumok koronavírus alatt folytatott online tevékenységét? Jelentés a 2021 januárjában 1006 főt megszólító lakossági kutatás eredményeiről. https://mokk.skanzen.hu/admin/data/file/20210527/berenyi_marina_hogyan_ertekelek_a_latogatok_a.pdf

Coates, C. (2022) How Museums are using Augmented Reality. 2022.04.17. From: <https://www.museumnext.com/article/how-museums-are-using-augmented-reality/>

Czeglédi, K. L. – Jakabovics, L. – Magyar, É. A. – Szabó, B. (2021) A virtuális múzeumok megítélésének feltárása empirikus úton a koronavírus-járvány alatt. In: Mitev, A. – Csordás, T. – Horváth, D. – Boros, K. (Szerk.) "Post-traumatic marketing: virtuality and reality" - Proceedings of the EMOK 2021 International Conference. Corvinus University of Budapest, Budapest, 460–472. o.

Csorba, Gy. (2015) Világörökség. Parlament infogyűjtés. 2015/30. 2015. június 30. From: https://www.parlament.hu/documents/10181/303867/2015_30_vilagorokseg/e2148731-e531-454d-890e-65e589153045?t=1433490598000

Fiedler, I. (2019) VR / AR / MR Implementations in Museums. 2019.12.22. From: <https://forumkulturvermittlung.at/2019/12/22/vr-ar-mr-in-museums/>

Frank, J. (1996) A Múcsarnok negyven éve (1950-1990). In: Keserű, K., Nagy, G., Beke, L. (Szerk.) Múcsarnok. Múcsarnok, Budapest, 67–118. o.

Fritz, P. (2015) A szellemi rekreáció felosz-

tása, rendszertani megközelítése. In: Fritz, P. (Szerk.) Szellemi rekreáció. Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 17–20. o.

Fülöp, T. (2022) A családtörténet-kutatás, mint az időskori szellemi és lelki egészség megőrzésének egyik lehetséges formája. Recreation. 12. 1. 28–33. o. DOI: 10.21486/recreation.2022.12.1.5

Garas, K. (1985) Szépművészeti Múzeum. Corvina, Budapest

Giannini, T. – Bowen, J. (2022) Museums and Digital Culture: From Reality to Digitality in the Age of COVID-19. Heritage. 5. 1. 192–214. DOI: 10.3390/heritage5010011

Gósi, F. (2020) Rekreáció a korlátozások alatt. In: Fokasz, N., Kiss, Zs., Vajda, J. (Szerk.) Koronavírus idején. Replika Alapítvány, Budapest, 29–38. o.

Gósi, Zs. (2021) Munkavégzés a sportszektóban a Covid-19 árnyékában. In: Gósi, Zs. – Boros, Sz. – Magyar, M. (Szerk.) Sport a Covid-19 pandémia árnyékában. Akadémiai, Budapest, 148–158. o.

InfoRádió (2020) A tavalyi csúcs után bezuhant a múzeumok látogatottsága. 2020.10.31. From: <https://infostart.hu/kultura/2020/10/31/a-tavalyi-csucs-utan-bezuhant-a-muzeumok-latogatottsaga>

Koltai, Zs. (2020) Múzeumpedagógia az online térben. Tudásmenedzsment. 21. Ksz. 1. 142–152. o.

Koltai, Zs. (2021) Múzeumok a társadalom szolgálatában. In: Kriston-Vízi, J. (Szerk.), Antal, J. (Szerk.), Babolcsi, A. (Szerk.) Múzeumok Háttérrel: Válogatott tanulmányok a 2019. szeptember 9–10.-i VIII. Országos és IV. Nemzetközi Múzeumandragógiai Konferencia előadásaiából. Emberi Erőforrások Minisztériuma, József Attila Múzeum, Nyíregyháza, 100–107. o.

KSH (2022) Muzéális intézmények (1990–2021). 2022.06.27. From: https://www.ksh.hu/stadat_files/ksp/hu/ksp0008.html

Lakner, L. (2021) Az élménygyárak és a múzeumok. In: Kriston-Vízi, J. (Szerk.), Antal, J. (Szerk.), Babolcsi, A. (Szerk.) Múzeumok Háttérrel: Válogatott tanulmányok a 2019. szeptember 9–10.-i VIII. Országos és IV. Nemzetközi Múzeumandragógiai Konferencia előadásaiából. Emberi Erőforrások Minisztériuma, József Attila Múzeum, Nyíregyháza, 116–122. o.

Lenkey, G. (2021) Magyarország világörökségei. Történeti Földrajzi Közlemények. 9. 1–2. 266–285. o.

Losonczi, Gy. (2017a) Nemzetközi múzeumok honlapjainak áttekintése, különös tekintettel a szellemi rekreáció két aspektusára. Recreation. 7. 4. 28–30. o. DOI: 10.21486/recreation.2017.7.4.4

Losonczi, Gy. (2017b) Website evaluation of the national museums (EU28). In: Kiaba, M., Sályóvá, S., Huliaková, Z. (Szerk.) Scientia Iuventa 2017: Proceedings from international conference of PhD students. 20 April 2017. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela – Belianum, Banská Bystrica, Szlovákia, 219–228. o.

Lukács, D. – Patakiné Bősze, J. (2022) A közösségi média hatásai a fiatalokra, kiemelten az alkati elégedettség területén. In: Gósi, Zs., Boros, Sz., Magyar, M. (Szerk.) Életmód – Sport – Covid : Tanulmányok az életmódról és a sportról a Covid árnyékában. Akadémiai Kiadó, Budapest, 5–27. o.

Magyar Zene Háza (én.) Programok. From: <https://magyarzenehaza.com/>

Magyar, M. – Fazakas, R. – Szabó, Z. (2019) Művészetek és rekreáció. Recreation. 9. 4. 36–38. o. DOI: 10.21486/recreation.2019.9.4.4

MNG / Magyar Nemzeti Galéria (2022a) A Múzeumról. From: <https://mng.hu/a-muzeumrol/>

MNG / Magyar Nemzeti Galéria (2022b) Online tárlatvezetés az Art deco-kiállításban.

From: <https://mng.hu/programok/online-tarlatvezetes-az-art-deco-kiallitasban-3/>

MNG / Magyar Nemzeti Galéria (2022c) Virtuális múzeum. From: <https://mng.hu/virtualis-muzeum/>

MOKK / Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ (2021) A koronavírus-járvány miatt kialakult helyzet és hatásai a hazai múzeumokban 2021. Kutatási gyorsjelentés. Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum From: https://mokk.skzen.hu/admin/data/file/20210302/kutatasi_jelesentes_a_koronavirus-jarvany-miatt-ki.pdf

Molnár, G. (2022) Életre kel a történelem – vukovári városnézés egy kicsit másképp. 2022.04.22. From: <https://kepesujsag.com/eletre-ke-a-tortenelem-vukovari-varosnezes-egy-kicsit-maskepp/>

Múcsarnok (2022a) A Múcsarnokról. From: <https://www.mucsarnok.hu/mucsarnok/rolunk.php>

Múcsarnok (2022b) Virtuális séták. From: https://www.mucsarnok.hu/mucsarnok/virtualis_setak.php

Patakiné Bősze, J. (2020) Az alternatívák keresése a rekreációban, avagy az életminőség feltételcsoportjai a 21. században. In: Gósi, Zs. (Szerk.), Bárdos, Gy. (Szerk.), Magyar, M. (Szerk.) Sokszínű rekreáció II. Egészségmegőrzés-Életkorok-Képzés. Akadémiai Kiadó, Budapest, 41-60. o.

Patakiné Bősze, J., Lukács, D. (2022) Sportszakos ELTÉ-s hallgatók egyes életmódelemei, egészséghez kötődő médiatapasztalatai. In: Gósi, Zs., Boros, Sz., Magyar, M. (Szerk.) Életmód – Sport – Covid: Tanulmányok az életmódról és a sportról a Covid árnyékában. Akadémiai Kiadó, Budapest, 48-66. o.

Regős, A. (1996) A Múcsarnok első évtizedei. In: Keserű, K., Nagy, G., Beke, L. (Szerk.) Múcsarnok. Múcsarnok, Budapest, 41-65. o.

Szabó, J. (2021) Az élethosszig tartó tanulás és az életminőség összefüggései. A múzeumi kultúrák közvetítés új lehetőségei. In: Kriston-Vízi, J. (Szerk.), Antal, J. (Szerk.), Babolcsi, A. (Szerk.) Múzeumok Határok Nélkül: Válogatott tanulmányok a 2019. szeptember 9-10.-i VIII. Országos és IV. Nemzetközi Múzeumandragógiai Konferencia előadásából. Emberi Erőforrások Minisztériuma, Jósza András Múzeum, Nyíregyháza, 54-58. o.

Szamos (2022) Szamos Csokoládétúra 2022. augusztus 21. (vasárnap) 11:00 óra. From: <https://www.csokolademuzeum.hu/szamos-csokoladetu-2022-08-21-11-00-szamos-csokolade-muzeum-1055-budapest-kossuth-ter-10-.html>

detura-2022-08-21-11-00-szamos-csokolade-muzeum-1055-budapest-kossuth-ter-10-.html

Szépművészeti Múzeum (2022a) A Múzeumról. From: <https://www.szepmuveszeti.hu/rolunk/>

Szépművészeti Múzeum (2022b) Online vezetések és előadások. From: <https://www.szepmuveszeti.hu/muveszet-otthonrol-tartalmak/online-vezetesek/>

Szépművészeti Múzeum (2022c) Virtuális kiállítások. From: <https://www.szepmuveszeti.hu/kiallitasaink-maskepp/>

Tölgyesi, G. (2021) Készülnek a nyitásra a múzeumok. 2021.01.23.

From: https://nepszava.hu/3107106_keszulnek-a-nyitásra-a-muzeumok
UNESCO (2020a) UNESCO supports culture and heritage during COVID-19's shutdown. 2020.04.09. From: <https://whc.unesco.org/en/news/2099>

UNESCO (2020b) Museums around the world in the face of COVID-19. May 2020. Paris, France: UNESCO From: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373530>

UNESCO (2021a) Cultural and Creative Industries In the Face of COVID-19 – An Economic Impact Outlook. June 2021. Paris, France: UNESCO From: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377863/PDF/377863eng.pdf.multi>

UNESCO (2021b) World Heritage in the face of COVID-19. May 2021. Paris, France: UNESCO From: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377667>

UNESCO (2022) World Heritage List. From: <https://whc.unesco.org/en/list/>

Vishkaie, R. – Seyed, T. – Emmons, C.T. – Vom Lehn, D. (2022) Understanding mixed reality interactions in a children's museum exhibition. Educational Media International. 59. 1. 1-23. DOI: 10.1080/09523987.2021.1989764

WIPO / World Intellectual Property Organization (2022) The impact of the COVID-19 pandemic on creative industries, cultural institutions, education and research. From: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/wipo_cr_covid_19_ge_22/wipo_cr_covid_19_ge_22_study.pdf

Zsolnay Örökségkezelő NKft. (é.n.) VR Univerzum. From: <https://www.zsolnaynegyed.hu/latnivalok/vr-univerzum>

#TRADICIO

FRADI
SHOP